

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDŞ) Sınıflandırma Aracı ¹

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Bilgi Yönetim Sistemi (TCDŞBYS) ile birlikte kullanılacaktır.

İnsani yardım topluluğu Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDŞ) ile ilgili bilgileri karşılaştırmalı istatistik veriler oluşturacak şekilde toplayamamış, sınıflandıramamış ve analiz edememiştir. Günümüzde programlar ve çalışma sahaları arasındaki verileri derlemek ve analiz etmek neredeyse imkansızdır. Bu sorun TCDŞ türlerinin nasıl sınıflandırılacağına dair yeni bir yaklaşım geliştirilmeden çözülemez. Bu sorunu çözmek için Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Uluslararası Kurtama Komitesi (IRC) ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) TCDŞ hizmet sağlayıcıları arasında veri toplanmasını tam olarak standartlaştırmak amacıyla yeni bir TCDŞ sınıflandırma aracı geliştirmiştir.

Sınıflandırma aracında, TCDŞ'nin altı türünü oluştururken kullanılan kriterler şunlardır:

- Evrensel olarak kabul gören toplumsal cinsiyete dayalı şiddet biçimleri
- Ayrışık (birbiriyle örtüşmemektedir)
- Ardında yatan amaç ya da işlendiği bağlamdan bağımsız olarak, belirli bir şiddet eylemine odaklanan

Aşağıdaki tüm tanımlar **rıza** kavramına göndermede bulunmaktadır.² Rıza, kişinin bir şeyi özgürce ve kendi iradesiyle yapmak üzere bilinçli bir seçim yapmasıdır. Aşağıda görülen koşullar içerisinde varılan uzlaşmalarda **rıza yoktur**:

- tehdit, zorlama ya da diğer türden baskı, kaçırma, aldatma, manipülasyon, hile veya yalan beyan kullanımı
- bir kişiyi, zaten sahip olduğu bir haktan alıkoymak için tehdit kullanımı, ya da
- kişiye çıkar sağlama sözü verilmesi.

TCDŞ'nin Altı Ana Türü³ TCDŞ verilerinin toplanması ve istatistik analizi için altı ana TCDŞ türü oluşturulmuştur.⁴ Bazıları toplumsal cinsiyete dayalı olmayan diğer şiddet türleri için de geçerli olabilse de, bunlar yalnızca TCDŞ'yle ilgili olarak kullanılmalıdır.

1. **Tecavüz:** kişinin rızası dışında penis ya da diğer organlar kullanılarak vajinaya, anüse ya da ağza penetrasyon. Ayrıca vajina ya da anüse bir nesne ile penetrasyonu da kapsar.
2. **Cinsel Saldırı:** penetrasyonu içermeyen ya da penetrasyonla sonuçlanmayan her türlü rıza dışı cinsel temas. Örnekler arasında şunlar yer almaktadır: Tecavüze kalkışma, karşıdakinin isteği dışında öpme, okşama ya da cinsel organ ve kalçaya dokunma. Kadın sünneti, cinsel organları etkileyen bir şiddet eylemidir ve bu bakımdan cinsel saldırı olarak sınıflandırılmalıdır. *Bu vaka türü, penetrasyonun gerçekleştiği tecavüz kapsamında yer almamaktadır.*
3. **Fiziksel Saldırı:** cinsel nitelik taşımayan fiziksel şiddet eylemi. Örnekler arasında şunlar yer almaktadır: vurma, tokatlama, boğazını sıkma, kesme, itme, yakma, ateş etme ya da herhangi bir silah kullanma, asit saldırıları ya da bunlar gibi acı, rahatsızlık veya yaralanmaya yol açan diğer eylemler. *Bu vaka türü kadın sünnetini kapsamamaktadır.*
4. **Zorla Evlilik:** bireyin iradesi dışında evlendirilmesidir.
5. **Kaynakların, Olanakların ya da Hizmetlerin Engellenmesi:** Ekonomik kaynaklara/varlıklara veya geçim kaynağı fırsatlarına, eğitime, sağlığa veya diğer sosyal hizmetlere meşru erişimin engellenmesi. Örnekler arasında şunlar yer almaktadır: dul bir kadının miras almasının engellenmesi, yakın partner veya bir aile üyesi tarafından zorla el konulan kazanç, bir kadının doğum kontrol hapı kullanmasının engellenmesi, bir kız çocuğunun okula devamlılığının engellenmesi vb. Genel yoksulluk vakaları buraya kaydedilmemelidir.
6. **Psikolojik / Duygusal İstismar:** ruhsal ya da duygusal acı ya da hasar verme. Örnekler şunları içerir: fiziksel veya cinsel şiddet tehditleri, korkutma, aşağılama, zorla tecrit, takip etme, sözlü taciz, istenmeyen ilgi, cinsel ve/veya tehditkâr nitelikteki açıklamalar, jestler ya da yazılı sözler, değerli şeylerin yok edilmesi vs.

¹ TCDŞ Sınıflandırma Aracı 2006 yılında BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi, UNHCR ve IRC tarafından başlatılan TCDŞBYS projesi kapsamında geliştirilmiştir. TCDŞBYS küresel ekibi proje boyunca Kuruluşlar Arası Daimi Komite (KADK) Toplumsal Cinsiyet ve İnsani Yardım Faaliyetleri Alt Çalışma Grubu'ndan teknik rehberlik desteği almıştır.

² Çoğu yasada rıza yaşı belirlenmiştir. Bu hukuki parametreler bu sistem için önerilen TCDŞ türlerine uygulanmamaktadır. TCDŞBYS'nin amacına uygun olarak, olaya maruz kaldığı sırada 18 yaşından küçük olan her birey çocuktur.

³ TCDŞ bağlamında kullanılan vaka tanımlarının, ulusal hukukta ve politikalarda kullanılan yasal tanımlarla örtüşmesi gerekliliği güdülmemektedir. TCDŞ'nin birçok türü suç unsuru olarak değerlendirilmeyebilir ve hukuki tanım ve terimler ülke ve bölgeler arasında büyük farklılıklar gösterebilir.

⁴ Bu belge hazırlanırken çeşitli kaynaklar göz önünde bulundurulmuştur. En önemlileri, İnsani Yardım Bağlılarında Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Müdahale KADK Kılavuz İlkeleri; Mülteci, Geri Dönen ya da Ülke İçinde Yerinden Edilen Kişilere Karşı Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet: Önleme ve Müdahale Kılavuz İlkeleri (UNHCR)

Açıklama:

TCDŞ içeren herhangi bir vaka, sıklıkla birden fazla şiddet türünü barındırabilir (yani, bir olay sırasında tecavüze uğrayan, dövülen ve psikolojik istismara uğrayan kadın). **Vakaları kayıt altına alan kişi, vaka başına yalnızca bir TCDŞ türünü kaydedebilir.** Uygun ve istatistiki olarak karşılaştırılabilir veri sağlandığından emin olmak için, TCDŞBYS'yi kullanan herkes, belirli bir vakayı; vakadaki TCDŞ türüne bağlı olarak nasıl sınıflandırılacağını tespit etmede aynı yaklaşımı benimsemelidir. **TCDŞ türleri, istatistiki olarak karşılaştırılabilir veri sağlandığından emin olmak için özel bir sırayla listelenmektedir.**⁵ Aşağıdaki talimatlar, bildiri yapılan bir vakayı sınıflandırırken en belirgin vaka türünü belirleyebilmek için bir eleme süreci kullanmamızı mümkün kılmaktadır.

TCDŞ Sınıflandırma Aracı Kullanım Talimatları

Şiddete maruz kalan kişi tarafından size anlatılan vakaya uygun TCDŞ sınıflandırmasını tespit etmek için kendinize aşağıdaki soruları verilen sırayla sorun.

Sorunun cevabı, bildirilen vakanın tanımına göre "Hayır" ise, bir sonraki soruyu sorarak listedeki sorulara devam edin. Bildirilen vakanın tanımına göre "Evet" olarak yanıtlanabilen ilk soruda durun. Vakayı sınıflandırmada bu soruya karşılık gelen TCDŞ türü kullanılmalıdır.⁶

TCDŞBYS, yalnızca doğrudan maruz kalan kişi (ya da maruz kalanın bir çocuk olduğu veya engeli nedeniyle vakayı bildiremediği durumlarda maruz kalan kişinin vasisi) tarafından bildirilen vakaları hizmet sunumu bağlamında kaydeder. Mağdur kişinin vakayı bildirmeden önce öldüğü durumlar, TCDŞBYS'ye kaydedilmemelidir.⁷

1. Bildirilen vaka **penetrasyon** içeriyor mu?

Cevap evet ise → TCDŞ'yi "**Tecavüz**" olarak sınıflandırın.
Cevap hayır ise → listedeki bir sonraki TCDŞ türüne geçin.

2. Bildirilen vaka **rıza dışı cinsel temas** içeriyor mu?

Cevap evet ise → TCDŞ'yi "**Cinsel Saldırı**" olarak sınıflandırın.
Cevap hayır ise → listedeki bir sonraki TCDŞ türüne geçin.

3. Bildirilen vaka **fiziksel saldırı** içeriyor mu?

Cevap evet ise → TCDŞ'yi "**Fiziksel Saldırı**" olarak sınıflandırın.
Cevap hayır ise → listedeki bir sonraki TCDŞ türüne geçin.

4. Bildirilen vaka bir **zorla evlilik** eylemi mi?

Cevap evet ise → TCDŞ'yi "**Zorla Evlilik**" olarak sınıflandırın.
Cevap hayır ise → listedeki bir sonraki TCDŞ türüne geçin.

5. Bildirilen vaka **kaynakların, olanakların ya da hizmetlerin engellenmesi** durumlarını içeriyor mu?

Cevap evet ise → TCDŞ'yi "**Kaynakların, Olanakların ya da Hizmetlerin Engellenmesi**" olarak sınıflandırın.
Cevap hayır ise → listedeki bir sonraki TCDŞ türüne geçin.

6. Bildirilen vaka **psikolojik/duygusal istismar** içeriyor mu?

Cevap evet ise → TCDŞ'yi "**Psikolojik / Duygusal İstismar**" olarak sınıflandırın.
Cevap hayır ise → listedeki bir sonraki TCDŞ türüne geçin.

7. Bildirilen vaka TCDŞ içeriyor mu?

Cevap evet ise → 1 numaralı sorudan yeniden başlayarak TCDŞ türünü yeniden sınıflandırmaya çalışın. (TCDŞ'yi sınıflandırmayı birden çok kez denediyseniz gözetmeninizden ya da TCDŞBYS odak kişisinden destek alın)

Cevap hayır ise → şiddet eylemini "**TCDŞ Dışı Vaka**" olarak sınıflandırın.

Hizmet sağlayıcılar, vaka yönetimi ve hizmet sunumu için TCDŞ'ye maruz kalan kişi tarafından olay hakkında verilen tüm bilgileri vaka notlarına kaydetmeye teşvik edilir. Derlenmeye ve kaydetmeye uygun bilgi türü, hizmetler arasında farklılık gösterebilir.

⁵ Size verilen soru sırası, TCDŞ türlerinin 'değerini' göstermeye yönelik DEĞİLDİR (yani tecavüz, zorla evlilikten daha kötüdür gibi).

⁶ Örneğin bu sistem bütünü içerisinde, bir kadının kocası tarafından fiziksel şiddete uğradığını ve onunla cinsel birliktelik içerisinde bulunmaya zorlandığını bildirmesi durumlarında TCDŞ, "tecavüz" olarak sınıflandırılacaktır.

⁷ Bu kural, üçüncü tarafların bildirimlerinin hizmet kapsamı dışında tutulması için konmuştur.

Aşağıdaki durumlar, TCDŞ'nin ana türleri arasına alınmamıştır. Bununla birlikte, bu durumlar dolaylı olarak incelenebilirler.

1. Yakın Partner Şiddeti (genellikle "aile içi şiddet" olarak anılır)
2. Çocuğun Cinsel İstismarı
3. Erken Yaşta Evlilik
4. Cinsel Sömürü / İhtiyaçların Karşılanması Çerçevesinde Sekse Zorlanma (Transactional sex)
5. Seks Köleliği
6. Zararlı Geleneksel Uygulamalar

Açıklama:

1. **Yakın Partner Şiddeti** fail ve maruz kalan kişi arasındaki ilişki özelinde tanımlanır ve vakanın kaydedilmesinde tutarsızlıklara yol açabilecek türden çoklu şiddet biçimlerini barındırır (tecavüz, cinsel saldırı, fiziksel saldırı, psikolojik / duygusal istismar). TCDŞ türünün ve buna maruz kalan kişinin faille ilişkisinin analizi sonucunda, kişinin bir yakın partnerle olan ilişkisi bağlamında hangi vakanın meydana geldiği tanımlanıp analiz edilebilir.

TCDŞ TÜRÜ	SUÇLANAN FAİL			VAKA BAĞLAMI
Tecavüz Cinsel Saldırı Fiziksel Saldırı Kaynakların Engellenmesi Psikolojik / Duygusal İstismar	+	Yakın Partner / Eski Partner	=	Yakın Partner Şiddeti

2. **Çocuğun Cinsel İstismarı** bu duruma maruz kalan kişi, yaşı ile tanımlanır. Vakanın kaydında tutarsızlıklara yol açabilecek türden çeşitli cinsel şiddet biçimlerini barındırır. İki vaka türünün (cinsel saldırı ve tecavüz) analizi ve maruz kalan kişinin yaşı belirlenerek bildirim yapılan vakalardan hangilerinin çocuğun cinsel istismarı olduğu kolayca analiz edilebilir.

TCDŞ TÜRÜ	SUÇLANAN FAİL		MARUZ KALAN KİŞİNİN YAŞI	VAKA BAĞLAMI
Tecavüz Cinsel Saldırı	+	Herhangi biri	+ Çocuk	= Çocuğun Cinsel İstismarı

3. **Erken yaşta evlilik** maruz kalan kişinin zorla evlilik vakasının gerçekleştiği esnadaki yaşıyla tanımlanır. Vakanın ve maruz kalan kişinin yaşının analiziyle birlikte kişi, bildirilen vakalardan hangilerinin erken yaşta evlilik olduğu kolayca analiz edilebilir.

TCDŞ TÜRÜ	SUÇLANAN FAİL		MARUZ KALAN KİŞİNİN YAŞI	VAKA BAĞLAMI
Zorla Evlilik	+	Herhangi biri	+ Çocuk	= Erken Yaşta Evlilik

4. **Olası Cinsel Sömürü ve İhtiyaçların Karşılanması Çerçevesinde Sekse Zorlanma (Transactional sex)**, vakaların kaydında tutarsızlıklara yol açabilecek olan meydana gelen asıl şiddet eylemi (yani tecavüz veya cinsel saldırı) değil, şiddete maruz kalan ile fail arasındaki güç ilişkisinin yanı sıra olayı çevreleyen koşullar çerçevesinde tanımlanır. Vakayı kaydeden kişi, "bildirilen vaka kapsamında para, mal, çıkar ve/veya hizmet değişimi oldu mu" sorusuna yanıt olarak 'evet / hayır' seçeneklerinin işaretlenebildiği bir sütun oluşturur; bu da sonuç olarak bildirilen cinsel şiddetin istismar niteliği taşıyım taşımadığına dair bir fikir verir.

5. **Olası Cinsel Kölelik** cinsel şiddetin defaati ve çeşitli türlerinin belirli bir süre boyunca gerçekleştirildiği durumları tanımlar. Vaka kaydı yapan kişi, bir kerede yalnızca tek bir vaka kaydedebilir. Vaka kaydı yapan kişi vakanın, şiddete maruz kalan kişinin vakaya şu bağlamlarda maruz kalıp kalmadığını belirleyen bir sütun oluşturur: a) zorla taşınırken (insan kaçakçılığı); b) silahlı bir gruba katılmaya zorlandığında (askerlik hizmetine zorlanma); c) rızası dışında tutulup alıkonulduğunda ya da kaçırıldığında.

6. **Zararlı Geleneksel Uygulamalar** vakanın gerçekleştiği bağlamdaki yerel sosyal, kültürel ve dini değerler olarak tanımlanır. Gerçekleştikleri bağlama özgü zararlı geleneksel uygulamalar kapsamına giren TCDŞ eylemlerini ayırt etmek için Standart Alım / İlk Değerlendirme formunda TCDŞ'nin bir tür zararlı geleneksel uygulama olup olmadığını gösteren bir soru yer almalıdır. Vakanın, yaklaşık 5 türü olan zararlı geleneksel uygulamalar türlerinden biri olarak belirlenebilmesi için, verilen cevapları bağlama uyarlamak gerekmektedir. Vaka kaydı kaç örnekte Zararlı Geleneksel Uygulamalar için "evet /hayır" işaretlendiğini ve bağlama uyarlanan türlerin sıklığını ölçebilecektir.

TCDŞ TÜRÜ	FAİL OLDUĞU İDDİA EDİLEN	ZARARLI GELENEKSEL UYGULAMA?	VAKA BAĞLAMI	
Herhangi biri	+	Herhangi biri	+ Evet - Gelin Kaçırma	= Zararlı Geleneksel Uygulama
Cinsel Saldırı	+	Herhangi biri	+ Kadın Sünneti (KS)	= Zararlı Geleneksel Uygulama